

Economics», №29 (2021), 151-155. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua29>
DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V29\(2021\)-23](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-23).

7. United Nations Development programme. Human development index (HDI). URL : <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-249-4-14>

OIL EMBARGO AS PUBLIC POLICY TOOL

НАФТОВЕ ЕМБАРГО ЯК ІНСТРУМЕНТ СУСПІЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Riabtsev G. L.

*Doctor of Science in Public
Administration, Full Professor,
Professor of the Andriy Meleshevych
Kyiv-Mohyla School of Governance
National University
of Kyiv-Mohyla Academy
Kyiv, Ukraine*

Рябцев Г. Л.

*доктор наук з державного
управління, професор,
професор Києво-Могилянської школи
врядування імені Андрія Мелешевича
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»
м. Київ, Україна*

У відповідь на вторгнення РФ в Україну США, Канада та ЄС оголосили про запровадження ембарго на імпорт російських вуглеводнів. Хоча російське керівництво РФ називає ці обмеження елементами «економічної війни» [1], «санкції є односторонніми чи колективними діями проти держави-порушниці міжнародного права, спрямованими на те, щоб змусити її дотримуватися закону» [2]. Відповідні обмеження є певним компромісом між дипломатичними заходами та спеціальними операціями, і, на відміну від торговельних війн, спрямовані на досягнення передусім політичних цілей (хоч можуть бути й інструментами економічного тиску) [3]. Держави готові йти на їхнє застосування «проти рівних їм за класом», лише коли виникають серйозні загрози їхній національній безпеці [4].

Проте економічні обмеження не завжди гарантують результат, очікуваний їхніми ініціаторами. Наприклад, міжнародне ембарго на іранську нафту, що діяло з липня 2012 року до січня 2016 року, дійсно зменшило її експорт з 2,5 млн бар. на добу в 2011 році до 1,1 млн бар. на добу в 2014 і 2015 роках. Оскільки нафтогазовий сектор забезпечував

60 % доходів бюджету [5], номінальний ВВП Ірану в поточних цінах скоротився з \$600 млрд до \$400 млрд [6]. Але ембарго не стало разучим для економіки зазначеної держави, тому що її головні торгівельні партнери (ОАЕ, Індія, Китай, Туреччина) не лише не підтримали санкції, але й допомагали їх обходити. До того ж ембарго було задіяне в період зростання, коли іранська економіка мала запас міцності.

Причини того, чому економічні санкції не спрацьовують, а то й призводять до негативних наслідків у державах-ініціаторах, варто шукати «в характері сучасної глобалізованої економіки» [7]. Зокрема, обмеження будуть неефективним без належного контролю, а також підтримки чинниками впливу в інших сферах і більшістю провідних держав світу [7]. Економіки останніх повинні мати, щонайменше, десятикратну перевагу над економіками держав-об'єктів, хоча й і це не гарантуватиме очікуваного результату [4].

Запроваджуване США, Канадою та ЄС ембарго не є повним. Воно стосуватиметься лише 43 % російського експорту (162 млн т нафти й нафтопродуктів). За оцінкою автора, до чверті цих поставок можна переорієнтувати на азійські ринки. Китай здатний додатково купувати до 22, Індія – до 12 млн т вуглеводнів (частина з яких може бути реекспортована). Відомо про перемовини про збільшення експорту із компаніями В'єтнаму, Індонезії, Малайзії, Пакистану, Туреччини і Шрі-Ланки, в цілому на 2 млн т на рік, хоча системної роботи з формування альтернативних ринків уряд РФ не веде. Нарощування альтернативного експорту здійснюватиметься через Приморськ, Усть-Лугу й Новоросійськ. Збільшення завантаження далекосхідних портів (передусім, Козьміно) стримуватиме недостатня для цього експортна потужність трубопровідної системи «Східний Сибір – Тихий океан» (ВСТО), що становить до 80 млн т на рік.

Використання обхідних маршрутів постачання збільшить вартість транспортування російської нафти. Тому, щоб гарантувати збільшення попиту на альтернативних ринках, вуглеводні пропонуватимуться зі знижкою відносно Brent не менше 30 % і на умовах постачання до порту призначення (CIF), тоді як зазвичай контракти, що передбачають морське транспортування нафти, укладають з умовою її постачання в порт відправлення (FOB). Попри це, випадки реалізації російської сировини з використанням «тіньових» схем (змішування сортів, перевалка ship-to-ship у відкритому морі), скоріше за все, будуть поодинокими через великі репутаційні ризики для покупців і можливість їхнього потрапляння під вторинні санкції.

Можливості демпінгу РФ на нафтовому ринку обмежуватимуться \$55...70/бар. – «оптимальним рівнем», за розрахунками Міненерго РФ.

Хоча в квітні-травні 2022 року російська нафта торгувалася з рекордною знижкою в 30...40 % відносно Brent, ціни на неї залишаються значно вищими за «оптимальні». У січні-липні 2022 року вони становили в середньому \$80/бар., тоді як за аналогічний період минулого року – \$63/бар.

Варто зазначити, що розрахунок доходів федерального бюджету виконаний за ціни Urals \$44,2/бар. Завдяки високим цінам, за перші шість місяців війни Росія заробила на продажах вуглеводнів приблизно \$160 млрд. Таким чином, вона отримає в 2022-2023 роках більше доходів від експорту, аніж планувалося, але виявиться неспроможною спрямувати на альтернативні ринки більше чверті вуглеводнів, що потраплять під заборону. Це зменшить видобуток у 2023 році на чверть порівняно з 2021 роком. Експортовані раніше товари не можна буде спожити в РФ, оскільки 75 % із них є сировиною чи продуктами первинної перегонки. Як наслідок, скоротиться виробництво на нафтопереробних підприємствах.

З огляду на викладене, оцінки прямих втрат РФ від запроваджених санкцій, зроблені Reuters (\$54 млрд/рік) і WSJ (\$60 млрд/рік), є завищеними. Вони не враховують додаткових доходів від високих цін, можливостей укладання свопових угод і диверсифікації до чверті вилученого експорту, а також збереження до \$14 млрд/рік доходу від постачання вуглеводнів до Болгарії, Словаччини, Угорщини, Чехії й Хорватії. Більш реалістичною є оцінка втрат РФ, зроблена Bloomberg, – \$22 млрд/рік. Але й вона не бере до уваги, що зростання котирувань Brent до \$150/бар. до кінця року здатне зменшити ці втрати на \$10...12 млрд/рік. Між тим, таке подорожчання є цілком можливим, оскільки її експортери не гарантують збільшення видобутку, здатного не лише компенсувати вилучення з ринку до 3 млн бар. російської нафти на добу, але й задовольнити очікуване в 2023 році зростання попиту.

Це призведе до подорожчання нафтопродуктів в США, ЄС та Україні на 30...40 %. Темпи зростання роздрібних цін в ЄС будуть меншими, завдяки високій частці податків у структурі роздрібної ціни бензину й дизельного палива.

Таким чином, прямі втрати РФ від запроваджуваного ембарго становитимуть близько \$10...12 млрд/рік і не здатні скоротити її доходи так, щоб урізати фінансування війни.

Прямим наслідком запровадження ембарго для України буде втрата з 2023 року \$130 млн/рік доходів від транзиту до 12 млн т російської нафти південною гілкою трубопроводу «Дружба». Опосередкований вплив матиме скорочення виробництва нафтопродуктів на заводах

Польщі, Словаччини, Угорщини, Чехії, обумовлене необхідністю змінення в 2022-2023 роках технологічних процесів і джерел постачання сировини. Оскільки з названих держав в Україну імпортується до 80 % пального, можливе виникнення нестачі нафтопродуктів на внутрішньому ринку. Ситуацію додатково ускладняють: запроваджувана з 05 лютого 2023 року для держав-членів ЄС, які отримали російську нафту трубопроводом або, як виключення, нафту й вакуумний газойль морським шляхом, заборона продавати вироблені з них нафтопродукти покупцям з інших держав, окрім Чехії; а також менші обсяги мінімальних запасів нафти й нафтопродуктів у державах-членах ЄС, яким, щоб обмежити зростання попиту після запровадження ембарго, рекомендовано до 01 листопада 2022 року не відновлювати їх до рівнів, визначених Директивою 2009/119/ЄС.

Таким чином, обмеження на імпорт російських вуглеводнів, які послідовно запроваджують ЄС, США та інші держави, можуть виявитися недостатньо результативними. Звичайне вилучення з ринку 3 % світового споживання нафти здатне призвести до суттєвого зростання цін і виникнення нестачі палива. Потрібні спільні зусилля держав-партнерів та України, щоб нейтралізувати ці ризики та критично обмежити фінансову спроможність Росії до ведення загарбницької війни.

Література:

1. Запад начал экономическую войну против России. *РИА Новости*. 2022. 10 мар. URL: <https://ria.ru/20220310/ekonomika-1777518105.html>
2. Daoudi M. S., Dajani M. S. *Economic Sanctions: Ideals and Experience*. London : Routledge & Kegan Paul, 1983. 263 p.
3. Pape R. Why Economic Sanctions Do Not Work. *International Security*. 1997. Vol. 22 (2). P. 90–136.
4. Hufbauer G. C., Schott J. J., Elliott K. A. *Economic Sanctions Reconsidered*. Washington, DC. : Peterson Institute for International Economics, 2009. 248 p.
5. Iran oil exports top 844mn barrels in one year. URL: <http://www.payvand.com/news/10/jun/1208.html>
6. Санкции и экономика Ирана : аналитический обзор / Альт-Инвест. URL: <https://www.alt-invest.ru/lib/iran-economy/>
7. Панченко В. Г. Контroversійність наслідків санкцій в міжнародній економічній політиці у процесі еволюції інструментів багатосторонньої дипломатії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 20. С. 5–9. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2017/3.pdf